

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی

آیین نامه اجرایی روز مزرعه (ویرایش جدید)

دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی
اردیبهشت ۱۳۹۹

شناسنامه

عنوان: آیین نامه اجرایی برنامه روز مزرعه

مدیر پروژه: اسماعیل کرمی دهکردی

تهیه و تدوین: اسماعیل کرمی دهکردی، مسعود پیرو شعبانی، حسام الدین غلامی، رمضانعلی قباخلو، فریبا کاظمی، صدیقه بکوردی

ویراستار فنی: حسام الدین غلامی

ناشر: دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی - گروه ممیزی رهیافت‌ها، الگوها و روش‌های ترویجی

شمارگان: محدود

انتشار: بهار ۱۳۹۹

برای غنا بخشیدن به محتوای آئین‌نامه لطفاً نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را از طریق شماره تلفن و دورنگار به شرح زیر با ما

در میان بگذارید. شماره تماس ۲-۶۶۴۳۰۴۴۱ و دورنگار ۶۶۴۳۰۴۴۵

فهرست مطالب

مقدمه	۱
ماده ۱- کلیات	۲
۱-۱- تعاریف	۲
۲-۱- اهداف	۳
۳-۱- مخاطبان	۳
۴-۱- اصول کلی	۴
ماده ۲- ویژگیها و ساختار	۵
۲-۱- ویژگیهای روز مزرعه	۵
۲-۲- سطوح برگزاری برنامه	۶
۲-۳- برنامه ریزی	۶
۲-۴- اجرا	۸
۲-۵- ارزیابی و پیگیری برنامه	۹
ماده ۳- الزامات اجرایی در سطوح تصمیم‌گیری و عملیاتی روز مزرعه	۹
۳-۱- سازمان کار برنامه روز مزرعه	۹
ماده ۴- تامین اعتبار برنامه	۱۲
ماده ۵- نظارت	۱۲
۵-۱- نظارت فنی	۱۲
ماده ۶- ارزیابی	۱۲
ماده ۷- توصیه‌هایی برای برگزاری مطلوب برنامه	۱۳

تجربه تاریخی فرآیند توسعه در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه نشان می‌دهد که کشاورزی نقش اساسی در توسعه ملی این کشورها داشته است. در اقتصاد ایران نیز بخش کشاورزی از اهمیت راهبردی برخوردار است و یکی از بخش‌های کلیدی در ایجاد اشتغال و تولید ناخالص ملی است. از سویی تولید کشاورزی به نوبه خود تابع عوامل مختلف فیزیکی، بیولوژیکی و انسانی است. در این میان، منابع انسانی، رکن اصلی توسعه کشاورزی و در نگاهی وسیع‌تر توسعه کشورها است؛ به طوری که می‌توان سرمایه و منابع طبیعی را عوامل تبعی تولید دانست که تنها در صورت وجود منابع انسانی توسعه یافته مؤثر خواهند بود.

کشاورزان نیاز به ارتقا و فراگیری دانش و مهارت‌های خود در مورد نوآوری‌های کشاورزی و تبادل دانش بومی خود با دانش نوین دارند. این امر مستلزم بکارگیری اصول و مبانی ترویج کشاورزی در فرآیند توسعه کشاورزی و منابع طبیعی است. بسترسازی برای پذیرش نوآوری‌ها و تجارب موفق و معرفی فن‌آوری‌های کاربردی برای بهبود عملیات تولید محصولات کشاورزی و مدیریت منابع طبیعی با هدف حفظ پایداری تولید، افزایش بهره‌وری و معیشت پایدار کشاورزان از جمله رسالت‌های مهم سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی به شمار می‌رود.

در این راستا ترویج از روش‌های متنوعی برای پوشش حداکثری مخاطبان خود و دستیابی به اثربخشی برنامه‌های خود بهره می‌برد. یکی از موثرترین روشها که در طی زمان، کارآمدی خود را به اثبات رسانده، روش ترویجی «روز مزرعه» است. به‌طور اجمالی می‌توان گفت روز مزرعه یکی از روش‌های ترویجی گروهی و مبتنی بر تبادل دانش از کشاورز به کشاورز است. به طوری که در مزرعه کشاورز میزبان، شرایطی ایجاد می‌شود تا دیگر کشاورزان از عملیات مطلوب کشاورزی بازدید به عمل می‌آورند و ضمن آشنایی با دستاوردها یا شیوه‌های مدیریتی نوین، سؤالات خویش را طرح و به بحث و تبادل نظر پردازند. مزرعه یا به طور کلی واحد بهره‌برداری به عنوان بستر واقعی و طبیعی هرگونه عملیات کشاورزی در این روش جایگاهی ویژه دارد. این روز در اصل به منظور فراهم کردن فضایی یادگیری برای ایجاد ارتباط و یادگیری بین کشاورزان به طور غیررسمی پیش‌بینی شده است. روز مزرعه در واقع به‌عنوان یکی از شیوه‌های مؤثر در انتقال پیام‌های ترویجی نوعی فرصت یا موقعیت یادگیری را فراهم می‌آورد که در آن تعدادی از کشاورزان که در رشته خاصی فعالیت دارند ضمن تبادل نظرات و بهره‌گیری از تجارب موفق، از آخرین دستاوردهای علمی و تجربی نیز آگاهی می‌یابند. انتخاب مزرعه و کشاورز میزبان در این روش نقش اساسی در موفقیت این روش و غنای تجارب کشاورزان بازدید کننده دارد. در این رویداد ویژه می‌توان مجموعه‌ای از قطعات نمایشی طنز، سخنرانی و دیگر فعالیت‌ها طی یک روز را در برنامه‌ریزی در نظر گرفت. این برنامه روی یک موضوع اصلی تمرکز داشته و شیوه‌های نوین را به کشاورزان

پیشرو و سایر کشاورزان منطقه ارائه می‌نماید. تاکید این برنامه جلب توجه کشاورزان منطقه به فناوری‌های موجود و جدید در کشاورزی است.

دقت در اهداف برگزاری روز مزرعه و مقایسه آن با برخی از دیگر فعالیت‌های ترویجی نشان می‌دهد که این فعالیت‌ها بعضاً دارای اهداف مشابهی است و با صرف هزینه‌های زیاد، برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود. در عین حال تجربه برگزاری روز مزرعه حاکی از آن است که عوامل ستادی، استانی، پژوهشی و اجرایی در موارد متعددی بنا به سلیقه و موقعیت اداری خود نسبت به برگزاری روز مزرعه اقدام می‌کنند که قدر مسلم این امر، شتاب دستیابی به اهداف روز مزرعه را کاهش داده و در مواردی حتی انحراف از اهداف سازمانی را به دنبال خواهد داشت. از این رو دستورالعمل حاضر برای یکسان‌سازی و استاندارد نمودن برنامه‌ها و فعالیت‌های روز مزرعه با نگاهی جدید تدوین شده تا مورد بهره‌برداری دست‌اندرکاران قرار گیرد و ضمن رعایت اصل وحدت رویه، نتایج و اهداف مورد نظر حاصل آید.

ماده ۱- کلیات

در این آئین‌نامه، واژه‌ها و عبارات زیر به جای مفاهیم مشروح مربوط، به کار می‌روند:

۱-۱- تعاریف

روز مزرعه: روز مزرعه عبارت است از روز یا روزهایی است که در آن یک واحد بهره‌برداری یا منطقه کشاورزی یا عرصه منابع طبیعی موفق می‌تواند پذیرای بازدید عموم از خود باشد. در این روز یا روزها غالباً نمایشگاه‌های مناسبی از قبیل نمایشگاه ادوات کشاورزی، بذور و مواد آموزشی نیز برپا می‌شود. این روش کمک می‌کند تا با نمایش بهترین ابعاد فعالیت‌های کشاورزی از سوی کشاورزان میزبان (از جمله کشاورزان پیشرو، خبره و رهبران فنی منطقه) و انتقال نتایج کاربردی و ارائه فرصتی به دیگر کشاورزان به منظور مشاهده و بحث با یکدیگر و با متخصصان فن، توانمندی‌های حرفه‌ای مخاطبان روز مزرعه، ارتقا یابد.

مزرعه: منظور از مزرعه در این آئین‌نامه هرگونه واحد تولیدکننده یا بهره‌برداری در کلیه بخش‌های کشاورزی و منابع طبیعی مانند دام، طیور، آبزیان، باغبانی، زراعت، منابع طبیعی و صنایع و مشاغل وابسته و جانبی است.

مدیریت ترویج: منظور مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی مستقر در سازمان‌های جهاد کشاورزی استان‌ها است.

گروه الگوها و روش‌ها: عبارت از گروه ممیزی الگوها، رهیافت‌ها و روش‌های ترویجی مستقر در دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی است.

دفتر/دفتر ترویج: منظور دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی است.

کشاورزان (ان) میزبان: منظور کشاورزانی است که عهده‌دار ارائه تجارب موفق و شیوه‌های موفق کشاورزی است و مزرعه آنها میزبان سایر کشاورزان منطقه قرار می‌گیرد.

۱-۲-اهداف

۱-۲-۱-هدف کلی

تبادل دانش یا معرفی یک ایده، روش، تجربه یا محصول جدید و نتایج آن به هر تعداد ممکن از کشاورزان بسته به شرایط و امکانات مزرعه میزبان در شرایطی غیررسمی.

۱-۲-۲-اهداف اختصاصی

۱- ارائه فرصت به کشاورزان برای مشاهده مستقیم روش‌ها، محصولات و یا تجارب نوین و یا موفق کشاورزی در مزرعه در فضایی غیررسمی؛

۲- تحریک حس کنجکاوی کشاورزان نسبت به روش، ایده یا محصول جدید و طرح پرسش‌های احتمالی از جانب آنان؛

۳- تشویق کشاورزان به استفاده از روش‌ها، محصولات و یا تجارب نوین در مزارع خود؛

۴- ایجاد میل و رغبت در کشاورزان مجرب نسبت به انتقال دستاوردها و تجربیات خود به سایر بهره‌برداران؛

۵- افزایش ضریب پوشش فعالیت‌های ترویجی با بهره‌گیری از ظرفیت جوامع محلی؛

۶- افزایش ارتباط بین کشاورزان یک منطقه و شبکه‌سازی بین آنان؛

۷- شناخت بیشتر کشاورزان خبره و پیشرو یا رهبران فنی نسبت به مسائل و مشکلات سایر بهره‌برداران در منطقه؛

۸- فرصتی است که کشاورزان بتوانند توسط بالا دستی‌های خود بهتر دیده و شناخته شوند؛

۹- دریافت خدمات و حمایت‌های بیشتر از طریق تعامل با مقامات بالادستی؛

۱۰- تشویق مروجان پهنه و کارشناسان ترویج کشاورزی در یافتن مسائل و مشکلات فرارو و دستیابی به ظرفیت‌های بالقوه تولید در منطقه؛

۱۱- افزایش تعامل و تبادل تجربیات و دانش بین کشاورزان، پژوهشگران، کارشناسان و مروجان در محیط مزرعه؛ و

۱۲- انتقال نتایج پروژه‌های مشارکتی تحقیق، ترویج و کشاورز (تحقیقی- ترویجی) و سایت‌های الگویی تولیدی- ترویجی.

۱-۳- مخاطبان

از آنجا که مباحث مطرح شده در روز مزرعه و نتایج حاصل از آن تأثیر زیادی را در مدیریت تولید در عرصه‌های

کشاورزی و مدیریت منابع طبیعی خواهد داشت، مخاطبان این برنامه افراد یا گروه‌هایی هستند که با تولید و عوامل تولید یا

منابع طبیعی ارتباط مستقیم دارند. بر این مبنا دایره مخاطبان روز مزرعه عبارتند از:

- بهره‌برداران عرصه‌های کشاورزی و منابع طبیعی؛
- مروّجان مسئول و کارشناسان موضوعی پهنه‌ها؛
- اعضا یا ارکان تشکّل‌های کشاورزی؛
- مددکاران ترویجی و تسهیلگران روستایی؛
- کارشناسان معاونت(ها) و یا مدیریت(های) اجرایی؛
- رؤسای ادارات ترویج شهرستان؛
- پژوهشگران کشاورزی و منابع طبیعی (بویژه محققان معین)؛ و
- مصرف‌کنندگان محصولات کشاورزی و دیگر علاقه‌مندان.

مسئولان محلی، شهرستانی، استانی یا ملی (برای رویدادهای ملی) نیز می‌توانند در این روز دعوت گردند. در رویدادهای ملی یا منطقه‌ای، از کشاورزان و کارشناسان دیگر استان‌ها نیز باید دعوت گردد.

۱-۴- اصول کلی

- اصول کلی حاکم بر اجرای روز مزرعه جهت اجرا و برنامه‌ریزی که منطبق بر سیاستهای وزارت جهاد کشاورزی باشد به شرح زیر تشریح می‌شود:
- ۱- موضوع برنامه باید در راستای سیاست‌های توسعه‌ای برنامه وزارت متبوع باشد.
 - ۲- زمان اجرای برنامه باید هماهنگ با فعالیت و یا مراحل کشت محصول موردنظر باشد.
 - ۳- مخاطبان باید از عوامل درگیر در فرآیند تولید انتخاب شوند.
 - ۴- هدف معرفی اجمالی یا عمومی نوآوری‌هاست بنابراین محدود کردن تعداد مخاطبان ضرورتی ندارد و بسته به امکانات مزرعه میزبان می‌تواند از یک گروه کوچک تا تعداد بسیار زیادی از کشاورزان را دربرگیرد.
 - ۴- مکان اجرا باید مزارع بهره‌برداران باشد.
 - ۵- مراسم روز مزرعه علاوه بر برگزاری در سطح شهرستان و استان، در قالب استانهای همجوار و هم اقلیم بخصوص برای آشنایی با محصولات جدید یا روشهای نوین به صورت منطقه‌ای نیز برگزار می‌شود.
 - ۶- در این روش براساس اولویتهای مناطق و تقویم زراعی، موضوع و تاریخ برگزاری قبلاً از طریق مؤسسه آموزش و ترویج یا مدیریت هماهنگی ترویج استانها تعیین و اعلام می‌شود.
 - ۷- حضور محققان معین پهنه، مروّجان پهنه و بهره‌برداران به طور همزمان الزامی است.

۸- در قالب فعالیتهای کمیته‌های مشترک پژوهشی، آموزشی ترویجی استانهای همجوار، برنامه روز مزرعه می‌تواند به صورت ملی یا منطقه‌ای برگزار شود که در این صورت، هماهنگی بین استان‌ها توسط مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی انجام خواهد شد.

۹- فعالیتهای معنادار مرتبط با برنامه‌ریزی و برگزاری روز مزرعه برای کارکنان در ارزشیابی، به عنوان آموزش‌های ضمن خدمت، و برای پژوهشگران به عنوان فعالیتهای ترویجی لحاظ می‌شود.

۱۰- برنامه به صورت ملی، منطقه‌ای و استانی و در راستای اولویتهای موضوعی یا محصولی وزارتخانه یا اولویتهای محلی و منطقه‌ای انجام می‌شود.

۱۲- مخاطبان باید با موضوع برنامه ارتباط حرفه‌ای داشته باشند.

۱۳- در انتهای برنامه با محوریت کشاورز میزبان و همراهی کارشناسان حاضر و مشارکت شرکت‌کنندگان درباره مزایا و معایب یا محدودیتهای روش یا محصول مورد بازدید بحث و جمع‌بندی شود.

ماده ۲- ویژگیها و ساختار روز مزرعه

ویژگی‌ها و ساختار روش ترویجی روز مزرعه در ادامه توضیح داده خواهد شد.

۲-۱- ویژگیها

در روز مزرعه، نیز می‌توان نمایش‌های نتیجه‌ای یا طریقه‌های تولید محصولات را توسط کشاورزان پیاده کرد و روش یا ایده‌های نو را به دیگر کشاورزان در مزرعه ارائه کرد. روز مزرعه معمولاً یک یا دو بار در سال و اغلب در هر یک از فصول زراعی برگزار می‌شود. این برنامه روی یک موضوع اصلی تمرکز داشته و شیوه‌های نوین را به کشاورزان منطقه ارائه می‌نماید. اما تعداد دفعات برگزاری روز مزرعه می‌تواند تابعی از مراحل اصلی پرورش یک گیاه یا مراحل اصلی فرآیند در یک روش باشد و محدودیت خاصی از این نظر وجود ندارد. تمرکز این برنامه جلب توجه کشاورزان منطقه به فناوری‌های موجود و جدید در کشاورزی است. در این راستا حضور شرکت‌های تأمین کننده فناوری‌های متناسب با موضوع روز مزرعه می‌تواند به غنای برنامه بیفزاید. همچنین برنامه روز مزرعه می‌تواند همراه با برنامه‌های جنبی مانند دعوت از میهمانان ویژه و احتمالاً تدارک یک یا چند برنامه آئینی برای جذابیت بیشتر انجام شود. در نظر گرفتن برنامه‌های جنبی بیشتر برای روزهای مزرعه با تعداد قابل توجهی از شرکت‌کنندگان قابل توجیه است. هدف روز مزرعه معرفی عمومی و اجمالی ایده‌های نو است بنابراین در روز مزرعه انتظار نمی‌رود کشاورزان پس از اتمام برنامه اطلاعات زیادی را فرا گرفته باشند؛ در عوض امید می‌رود کشاورزان با دیدن کارهای همسایگان‌شان و مهارتهای آنها در کار خود، با علایق و نگرش‌های جدیدی برنامه را ترک کنند و نسبت به کارگیری نوآوری کنجکاو و مشتاق شده باشند.

۲-۲- سطوح برگزاری برنامه

روز مزرعه را می‌توان در سطوح مختلف اجرا کرد. اجرای برنامه در سطوح محلی از جمله یک روستای خاص یا روستاهای همجوار نیز امکانپذیر است اما عموماً در سطوح زیر برگزار می‌شود:

الف- **در سطح دهستان یا شهرستان:** می‌توان روز مزرعه را برای ارائه گزیده‌ای از اقدامات کشاورز میزبان برای سایر کشاورزان یک دهستان یا شهرستان برگزار نمود.

ب- **سطح استان:** موضوعات یا مواردی که عمومیت و شمول بیشتری دارند؛ در سطح استانی اجرا می‌شوند.

ج- **سطح ملی:** موضوعات یا مواردی که عمومیت و اهمیت ملی دارند مانند موضوعات یا محصولات راهبردی یا مرتبط با سیاست‌های وزارت جهاد کشاورزی؛ در سطح استانی ملی می‌شوند. در این صورت از مقامات مسئول استانی و ملی دعوت به عمل می‌آید. دعوت از این مسئولان، از یک سو موقعیتی است برای کشاورزان تا بتوانند توسط مسئولان بهتر دیده شوند و از سوی دیگر فرصتی است برای استان برگزار کننده تا برای دریافت خدمات بیشتر با مقامات دولتی تعامل و مذاکره کند. برنامه می‌تواند با ارائه یک درخواست خوب مدون برای جذب حمایت‌های بیشتر، جمع‌بندی شده و به پایان رسد.

تبصره ۱: حسب مورد استان‌هایی که از نظر موضوع یا محصول خاصی دارای نیاز و اولویت‌های مشابهی هستند؛ می‌توانند نسبت به برنامه‌ریزی و اجرای روز مزرعه به صورت منطقه‌ای به میزبانی یکی از استان‌ها اقدام کنند. به‌عنوان مثال در زیربخش شیلات و آبزیان برنامه‌ریزی روز مزرعه برای استان‌های ساحلی شمالی و جنوبی با میزبانی یک استان برگزار شود.

۲-۳- برنامه‌ریزی

در برنامه‌ریزی روز مزرعه، لازم است ابعاد متنوعی مدنظر برنامه‌ریزان قرار گیرد. برنامه‌ها باید به گونه‌ای طراحی شود که در آن، بهره‌بردار میزبان، نقش برجسته‌ای را در ارائه روش‌های عملیاتی و اقتضائات محصول/موضوع برعهده داشته باشد. گفتنی است در این "روز" مروج مسئول پهنه نیز باید حضور داشته باشد تا نکات فنی را در کنار بهره‌بردار تشریح نماید. برای برنامه‌ریزی روز مزرعه با کیفیتی مطلوب لازم است موارد زیر مورد توجه قرار گیرد:

۱- تعیین هدف برنامه؛

۲- تعیین تاریخ، زمان، مکان و جزئیات ضروری برنامه ضمن تماس و هماهنگی با رهبران محلی و کشاورز میزبان و اعلام آن به کشاورزان بازدید کننده و مروجان پهنه؛ به نحوی که جزئیات برگزاری روز مزرعه مشخص و تدوین شود. زمان مناسب اجرای برنامه می‌تواند حین کاشت، داشت و یا برداشت محصول باشد. البته روز مزرعه تنها به کشت محصولات زراعی اختصاص نداشته و می‌تواند سایر فعالیتهای کشاورزی، دامداری و پرورش آبزیان را در برگیرد. گفتنی است کشاورز میزبان از نظر فنی و اجتماعی حتی‌الامکان ویژگی‌های لازم برای الگوپذیری را داشته باشد.

۴- اطلاع رسانی به عموم مردم منطقه، همچنین چاپ پوستر و بنر، بروشور، کاتالوگ، نشریات ترویجی مرتبط با موضوع روز مزرعه، ایجاد لینک روی سایت ترویج و اطلاع رسانی کافی برنامه روز مزرعه در سطح سازمان جهاد کشاورزی استان و ادارات تابعه در شهرستان‌ها برای آگاهی بخشی تکمیلی به منظور ارائه به شرکت کنندگان در برنامه روز مزرعه مورد توجه قرار گیرد.

۵- براساس اولویت‌های تولید و موضوع موردنظر در هر منطقه، برنامه‌ریزی لازم برای بازدید شرکت همزمان مسئولان، پژوهشگران، مروجان و بهره‌برداران از برنامه روز مزرعه فراهم شود.

۶- تابلوهای راهنما، همچنین نقشه راهنمای مسیرهای بازدید قطعات نمایشی، محل برگزاری احتمالی کارگاه‌های آموزشی، محل استقرار شرکت‌های عرضه‌کننده فن‌آوری‌های نوین و ... طراحی و نصب شود.

۷- تدارک و آماده‌سازی نمایشگاهی جذاب و استاندارد در کنار مراسم. در حاشیه برپایی نمایشگاه بهتر است اقلامی چون کتاب، نشریه و محصولات جانبی برای اهدا به میهمانان، در نظر گرفته شود.

۸- پیش‌بینی و تدارک وسیله نقلیه مناسب برای ایاب و ذهاب کشاورزان و سایر مهمانان.

۹- تمهیدات لازم برای حضور شرکت‌های عرضه‌کننده فن‌آوری‌های نوین کشاورزی مرتبط با موضوع روز مزرعه اندیشیده شود.

۱۰- جلب مشارکت پژوهشگران مراکز پژوهشی و استادان دانشکده‌های کشاورزی حسب مورد و در صورت تأیید نهاد ترویج و کشاورز میزبان برای حضور در برنامه روز مزرعه و برگزاری کارگاه‌های آموزشی ترویجی مرتبط با موضوع، پیگیری شود.

۱۱- برای پذیرایی مناسب از شرکت کنندگان برنامه‌ریزی شود.

۱۲- از مقامات ارشد ملی، و استانی، روسای سازمان‌ها و ادارات مرتبط، دانشگاهیان، اصحاب رسانه و ... برای حضور در مراسم افتتاحیه روز مزرعه دعوت به عمل آید.

۱۳- برنامه‌ریزی مناسب از سوی مدیریت هماهنگی ترویج استان برای بازدید کشاورزان شهرستان‌های مختلف طبق برنامه زمان‌بندی.

۱۴- با هماهنگی مدیریت ترویج استان برای بازدید تیم‌هایی با همراهی هر یک از محققان معین مرکز برنامه‌ریزی شود. هر رئیس مرکز جهاد کشاورزی در حوزه تحت پوشش خود برای شرکت گروهی مرکب از محقق معین، کارشناسان پهنه، کشاورزان، زنان تسهیلگر منطقه، مددکاران ترویجی و جوانان روستایی در برنامه روز مزرعه بر اساس جدول زمانی اقدام نماید.

۱۵- روابط عمومی مؤسسه آموزش و ترویج و نیز سازمان جهاد کشاورزی استان بر حسب سطح اجرای برنامه ضمن مستندسازی کامل برنامه روز مزرعه، تدبیر لازم را برای پوشش خبری برنامه در سطح جراید، سایت‌ها، شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی به عمل آورد.

۱۶- منطقه‌بندی استانهایی که دارای محصولات مشترک در زیربخش‌های مختلف هستند و برنامه‌ریزی برای اجرای روز مزرعه به میزبانی یک استان پیشرو به منظور حضور مدیران، مروجان و کارشناسان مرتبط با موضوع از سایر استانهای همجوار که در یک منطقه قرار دارند جهت کاهش هزینه‌ها، آموزش فراگیر و استفاده بهینه از نظرات کارشناسی سایر استانها و افراد شرکت کننده در برنامه.

۱۷- طبق جدول عناوین، موضوعاتی که قرار است ارائه شوند، به صورت الفبایی در یک لیست مشخص می‌شود. بر این اساس:

- روز، ساعت و مدت ارائه هر موضوع، معین و مشخص می‌شود.

- فرم مخصوص ثبت نام، تهیه و جهت ثبت نام داوطلبان در اختیار مدیریت‌های هماهنگی ترویج هر استان یا منطقه قرار داده شود.

- در مورد هر موضوع، توضیحات لازم شامل موارد زیر دقیقاً درج می‌شود:

الف- عنوان دقیق سخنرانی یا کارگاه نوشته شود.

ب- اهداف رفتاری مشخص شود. در تشریح هدف برنامه باید دقیقاً مشخص شود مخاطبان اصلی پس از شرکت در این جلسات به چه تغییر مهارتی دست خواهند یافت و یا به عبارت دیگر، چه توانمندی جدیدی در مخاطبان ایجاد خواهد شد.

ج- شخصی که مسئول برگزاری برنامه است با ذکر سمت یا تخصص و نحوه تماس مشخص شود.

۲-۴- اجرا

پس از تدوین برنامه روز مزرعه باید با ملاحظه موارد زیر نسبت به اجرا کردن آن اقدام کرد.

۱- هدف روز مزرعه به کشاورزان توضیح داده شود.

۲- کشاورز یا کشاورزان میزبان فرصت یابند تا مشارکت فعال داشته و از آنها خواسته شود تا اقدامات به عمل آمده را برای سایرین تشریح کنند. در اینجا بر ویژگیهای بارز محصول/موضوع و یا روش‌های عملیاتی مورد نظر تاکید می‌شود. این عمل ضمن قدردانی از تلاشهای ویژه و نوآوری کشاورز میزبان، به میهمانان نیز کمک خواهد کرد تا به راحتی سوالات خویش را مطرح سازند.

۳- کشاورزان بازدید کننده باید بتوانند آزادانه در محل اجرای پروژه و اطراف مزرعه نمایشی قدم زده و از نزدیک با اقدامات انجام شده آشنا شوند.

۴- مروجان باید به طور غیررسمی با کشاورزان بازدید کننده ارتباط برقرار کرده و جويا شوند که آیا آنها موضوع را كاملاً درك کرده‌اند و یا سؤالاتی برایشان مطرح شده است پیش آمده است؟

۵- همه اطلاعات مربوط به روز مزرعه شامل تعداد شرکت کننده، عکس العمل آنها، هزینه‌ها و مسائلی مانند آن ثبت شود.

۶- بحث‌های گروهی با حضور شرکت‌کنندگان در خصوص موضوعات ارائه‌شده تشویق شود و نظرات و پیشنهادهای آنها به منظور ارزیابی‌های بعدی و استفاده در برنامه‌ریزی روزهای مزرعه آینده ثبت شود. این نظرها می‌تواند خصوصاً در درک پذیرش یا عدم پذیرش نوآوری‌ها در جامعه روستایی ارزشمند باشد.

۷- در روز مزرعه نمایشگاهی مشتمل بر کلیه دستاوردهای پژوهشی و ترویجی، همچنین تولیدات و فناوری‌های مرتبط با موضوع روز مزرعه، با استفاده از روشهای کاربردی و نمایشی در معرض دید شرکت‌کنندگان قرار گیرد.

۸- در فرآیند بازدید، می‌توان مسائل موجود در روند تولید از سوی مروجان پهنه و کشاورزان، باغداران، دامداران و یا مرتعداران با پژوهشگران و مروجان پهنه در میان گذاشته شود تا زمینه تعیین عناوین پژوهشی آینده پژوهشگران از طریق بحث و گفتگو فراهم شود.

۲-۵- ارزیابی و پیگیری برنامه

در این مرحله باید همه اطلاعات مربوط به کشاورزان بازدید کننده، ادراک آنها از موضوع و علاقه ایشان به انجام روش‌های معرفی شده یا بکارگیری فن‌آوری‌ها در آینده مشخص شود. این اطلاعات باید در فرمهای خاص ثبت و نگهداری شوند:

- ۱- جمع‌بندی نتایج اقدام با مشارکت بازدید کنندگان برای تعیین نقاط ضعف و قوت و تعیین اقدامات آتی.
- ۲- ارزیابی روز مزرعه به منظور تعیین موفقیت یا ناکامی برنامه و تدارک بهتر روزهای مزرعه در آینده ضروری است. برای این کار می‌توان از مصاحبه غیررسمی و فرم‌های نظرسنجی استفاده کرد. این کار می‌تواند توسط مدیریت هماهنگی ترویج یا اداره ترویج شهرستان راهبری شود.
- ۳- در پایان بازدید، ارزیابی کلی از نتایج کاربردی برنامه به عمل آمده و بکارگیری توصیه‌ها توسط تولیدکنندگان شرکت کننده، از طریق مروجان پهنه، نظارت و پیگیری شود.
- ۴- تماس مروجان مسئول پهنه با کشاورزانی که به روش‌های جدید، علاقه نشان داده‌اند و کمک به ایشان در پذیرش این روشها مدتی پس از اتمام برنامه می‌تواند .

ماده ۳- الزامات اجرایی در سطوح تصمیم‌گیری و عملیاتی روز مزرعه

۳-۱- سازمان کار برنامه روز مزرعه

با توجه به اینکه برنامه روز مزرعه یک فعالیت مشترک است. بنابراین هر یک از دفاتر ستادی مسئولیت برنامه‌ریزی و مشارکت در اجرای هر برنامه را به شرح زیر به عهده خواهند گرفت و به منظور ایجاد هماهنگی بیشتر در اجرای برنامه، کمیته‌ای متشکل از یک نفر نماینده تام‌الاختیار به شرح زیر معرفی خواهند نمود:

الف) دو نماینده از دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی شامل کارشناس گروه الگوها و روش‌ها و نیز کارشناس محصولی از دیگر گروه‌های مرتبط دفتر؛

ب) نماینده دفتر آموزش کارکنان؛

پ) نماینده دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی؛

ت) نماینده معاونت(ها) و یا دستگاه(های) اجرایی مرتبط حسب مورد؛

ث) مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان‌ها؛

ج) ادارات ترویج مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان؛

۳-۱-۱- شرح وظایف دفاتر ستادی

الف- وظایف دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی:

۱- دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی موظف است به عنوان متولی اصلی برنامه روز مزرعه با همکاری دفتر آموزش کارکنان و نیز نمایندگان معاونت(ها) و دستگاه(های) اجرایی وزارت متبوع نسبت به تهیه و ارائه تقویم برنامه‌های روز مزرعه و همچنین اطلاع‌رسانی در سطح ملی و استانی را تا ۳۱ فروردین سال بعد انجام دهد و در خصوص اطلاع‌رسانی در سطح ملی، کلیه اقدامات لازم را معمول دارد.

۲- هماهنگی با استان‌ها جهت برگزاری روز مزرعه به صورت ملی یا منطقه‌ای؛

۳- نظارت بر برنامه‌ریزی و حسن انجام کار؛

۴- اعلام عناوین و موضوعات برنامه‌های روز مزرعه به همراه معرفی کارکنان یا بهره‌برداران ارائه‌دهنده به دفتر آموزش کارکنان تا ۳۱ فروردین هر سال؛

۵- اعزام نماینده در برنامه روز مزرعه ملی یا منطقه‌ای به منظور نظارت و ثبت رویداد متناسب با حیطه وظایف دفتر؛

۶- تهیه گزارش فنی و تحلیلی از اجرای برنامه و ثبت در سایت دفتر؛

۷- انعکاس گزارش فنی و تحلیلی به مجامع ذیربط جهت بهره‌برداری؛

۸- تحویل گواهینامه آموزش به مدعوین واجد شرایط.

ب- وظایف دفتر آموزش کارکنان:

- پیگیری و صدور گواهی‌نامه آموزش و تدریس کارکنان شرکت کننده و تحویل به دفتر ترویج.

پ- وظایف دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی:

- مستندسازی فرآیند اجرای برنامه با همکاری دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی؛

- تولید رسانه‌های ترویجی مورد نیاز با توجه به موضوعات فنی و کاربردی ارائه شده در برنامه بر اساس استعلام از دفتر ترویج.

۳-۱-۲- شرح وظایف عوامل استانی

الف- شرح وظایف مدیریت هماهنگی ترویج استان

۱- مدیریت‌های هماهنگی ترویج موظفند تا ۱۵ دی ماه هر سال ضمن بررسی واحدهای تولیدی واجد شرایط و تطابق فعالیت آنها با سیاستها و برنامه‌های ملی، موارد قابل ارائه را مشخص کرده نسبت به تنظیم برنامه قطعی و اجرایی برای هر واحد تولیدی و تعیین اعتبار مورد نیاز برای آنها اقدام نمایند.

۲- کلیه مدیریت‌های هماهنگی ترویج کشاورزی استان‌ها باید پیش‌بینی برنامه‌های سال آینده روز مزرعه خود را اعم از ملی، منطقه‌ای یا استانی براساس تعریف جدید (شیوه‌نامه حاضر) از حیث زمان و مکان و توافقات اعتباری و دیگر موارد مربوط به عناوین روز مزرعه را حداکثر تا ۳۰ دی ماه هر سال به دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی ارسال نمایند.

۳- مدیریت هماهنگی ترویج استان موظف است در خصوص اطلاع‌رسانی در سطح استان جهت جلب مخاطبان و آگاهی آنها اقدامات لازم را معمول دارد.

۴- مدیریت هماهنگی ترویج استان می‌تواند وظیفه اجرایی روز مزرعه را براساس قرارداد مشخص طی فراخوان خاصی به بخش غیردولتی واگذار کند.

۵- هماهنگی برنامه‌ای و اجرایی با مجری (بخش غیردولتی) و عقد قرارداد اجرایی جهت اجرای برنامه‌ها حسب مورد؛

۶- اطلاع‌رسانی مناسب در خصوص اجرای برنامه؛

۷- دعوت از شرکت کنندگان؛

۸- مستندسازی فرآیند اجرای برنامه و تهیه گزارش مصور؛

۹- مساعدت در تأمین لوازم کمک‌آموزشی مورد نیاز؛

۱۰- نظارت بر حسن اجرای کار؛

۱۱- ارزیابی کلی برنامه؛ و

۱۲- ارائه تحلیل کامل از فرم‌های ارزیابی برنامه‌ها و انعکاس نتایج ارزیابی اجرای برنامه به دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی و بخش اجرایی مربوطه در استان برای بهبود روند اجرایی برنامه‌ها.

ب- وظایف مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان

۱- مشارکت در تنظیم و تطبیق برنامه‌ها؛

۲- صدور گواهی شرکت در دوره برای کارکنان منطبق با برنامه‌های توافق شده؛

۳- مساعدت در تأمین فضاهای آموزشی و اسکان در حد مقدمات مراکز آموزشی با توجه به تبصره‌های ۱ و ۲:
تبصره ۱- در خصوص تأمین غذا و پذیرایی روزانه و محل اسکان و محل اجرای برنامه‌ها حتی‌المقدور از امکانات داخلی مراکز تحقیقاتی استان و یا مراکز آموزشی در اختیار وزارتخانه باید استفاده شود.

تبصره ۲- به منظور ایجاد هماهنگی بیشتر در اجرای برنامه‌ها، یک نفر کارشناس به عنوان نماینده تام‌الاختیار از جانب هر بخش به شرح زیر معرفی خواهد شد:

الف - نماینده مدیریت هماهنگی ترویج استان، مسئول انتقال یافته‌ها و یا کارشناس اداره ترویج استان است.

ب - نماینده مجتمع آموزش کشاورزی استان، به تناسب موضوع معرفی خواهد شد.

ج - نماینده معاونت(ها) و یا مدیریت(های) اجرایی استان.

ماده ۴- تأمین اعتبار برنامه

- اعتبار برنامه‌های ملی و منطقه‌ای از بخشی از محل اعتبارت مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی و بخش دیگر از منابع استانی یا بخش خصوصی تأمین می‌شود.

- اعتبار برنامه‌های استانی و شهرستانی از محل اعتبارت استانی یا منابع دیگر از جمله کشاورزان و بخش خصوصی تأمین می‌شود.

ماده ۵- نظارت

لازم است نظارت کامل و جدی در ابعاد مختلف به شرح زیر انجام شود:

۵-۱- نظارت فنی

این امر توسط کارشناس موضوعی دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی انجام می‌شود که در این مرحله محتوای برنامه باید منطبق با چارچوب فنی و اصول علمی باشد.

۵-۲- نظارت از نظر اصول و روش‌های ترویجی

در این مرحله کارشناس گروه الگوها و روشهای دفتر ترویج ضمن حضور در برنامه روز مزرعه از رعایت استانداردها در زمینه اجرایی و ترویجی و مطابق با دستوالعمل‌های موجود اطمینان حاصل می‌کند.

ماده ۶- ارزیابی

- ارزیابی فنی در سطح ملی به طور مشترک توسط کارشناس موضوعی و کارشناس الگوها و روشهای دفتر

ترویج دانش و فناوری کشاورزی و در سطح استان توسط کارشناسان متناظر در سطح استان انجام می‌شود. بدین منظور فرم‌های ارزیابی بین مدعوین توزیع و پس از جمع‌آوری، فرم‌های تکمیل شده تجزیه و تحلیل می‌شود.

- برای بررسی اثربخشی برنامه، ناظرین طی حضور در برنامه رضایت مدعوین و چگونگی درگیرشدن در بحث و رسیدن به یک برنامه اجرایی نظارت خواهند داشت و در حقیقت محتوای برنامه، کارا بودن محتوای مطالب و روز مزرعه را بررسی می‌کنند.

ماده ۷- توصیه‌هایی برای برگزاری مطلوب برنامه

۱- بهتر است تعداد بازدیدکنندگان به‌گونه‌ای باشد که تعاملات کافی و مناسب برای بحث و تبادل نظر بوجود آید.

۲- در صورت امکان و نیاز، از رسانه‌های کمک آموزشی متنوع برای بهبود کیفیت برنامه‌ها استفاده شود. یکی از اقدامات مورد تأکید در این راستا توزیع بروشورهای ترویجی و مطابق با سطح سواد مخاطبان در تشریح روش‌های کشاورزی مورد نمایش است.

۳- واریسی همه امکانات و شرایط مورد نیاز برای روز مزرعه برای پیشبرد روان و بدون کاستی برنامه ضروری است.

۴- فراهم کردن فضای غیررسمی و مناسب برای احساس راحتی کشاورزان جهت پرسیدن سوال‌هایشان یکی از اصول مهم برنامه روز مزرعه است.

۵- مروج مسئول پهنه معمولاً بازدیدکنندگان را ضمن راهپیمایی در مزرعه، همراهی می‌کند و در صورت درخواست بازدیدکنندگان، اطلاعات فنی بیشتری در اختیار آنها می‌گذارد؛ یا در صورت برخورد با یک کشاورز خجالتی و کم حرف، به عنوان سخنگوی او عمل می‌کند.

۷- یکی از برنامه‌های فرعی روز مزرعه می‌تواند نشان دادن نتایج کاربردی پژوهش‌ها و یا تکنیک‌های کشاورزی موفق تعریف شود. این روش کمک می‌کند تا با نمایش کاربرد نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده و ارائه فرصتی به کشاورزان به‌منظور مشاهده و بحث با یکدیگر و با متخصصین فن، سطح دانش و نگرش کشاورزان بهبود یابد.

۹- به کلیه مخاطبان (مروجان و کارشناسان ترویج و کشاورزان مدعو) جزئیات برنامه روز مزرعه ابلاغ می‌شود و آنها موظف هستند در زمینه هر موضوعی که قرار است شرکت کنند مسائل و مشکلات تولید منطقه خود را دسته‌بندی و در روز مزرعه مطرح کنند.

۱۰- در پوستر برگزاری روز مزرعه، نام مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی سازمان جهاد کشاورزی استان و دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی موسسه آموزش و ترویج کشاورزی به عنوان برگزارکنندگان، و نام دیگر مراکز و واحدهای سازمان جهاد کشاورزی یا موسسات دولتی و غیردولتی به عنوان همکاران یا حامیان قرار گیرد.

جدول ۱- زمان های مهم برنامه ریزی روز مزرعه

عنوان	زمان اتمام
۱ بررسی نیاز به روز مزرعه و واحدهای بهره بردار میزبان	۱۵ دی ماه
۲ ارائه عناوین پیشنهادی روز مزرعه به دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی	۳۰ دی ماه
۳ بررسی و تایید توسط دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی	۲۸ اسفندماه
۴ اعلام نتیجه و اطلاع رسانی در سطح ملی	۳۱ فروردین
۵ اجرا و نظارت	زمان مشخص در طی سال
۶ ارزشیابی	زمان مشخص در طی سال

این آئین نامه در ۷ ماده تنظیم شده است و با ابلاغ معاون سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و رئیس مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی لازم الاجرا است.

ضمیمه ۱

نمونه‌ای از یک برنامه روز مزرعه

عنوان برنامه: "فن آوری های پس از برداشت"

جدول ۱- زمانبندی برنامه روز مزرعه "فن آوری های پس از برداشت"

جزئیات برنامه	زمان
رسیدن مخاطبان از روستاهای اطراف	۹ تا ۹
خوش آمد گویی و ارائه توضیحات لازم توسط مسئول برنامه	۹ تا ۹:۳۰
هدایت بازدید مخاطبان: مخاطبان در سه گروه در اطراف روستا هدایت می شوند تا اولین سری از سه بازدید در نظر گرفته شده در برنامه را انجام دهند:	۹:۳۰
۱- جداسازی پوسته و آسیاب غلات؛ ۲- خشک کردن غلات، سبزیجات و میوه‌ها؛ ۳- انبار کردن غلات، سبزیجات و میوه‌ها.	
هر سه گروه برای استراحت در مکان مناسبی مثلاً زیر یک درخت بزرگ جمع می شوند.	۱۰:۱۵
گروه‌ها سری دوم بازدید خود را انجام می دهند.	۱۰:۴۵
گروه‌ها سری سوم بازدید خود را انجام می دهند.	۱۱:۳۰
اقامه نماز و صرف نهار در مکان مناسبی ترجیحاً در یکی از عرصه‌های طبیعی در مکان روز مزرعه	۱۲:۳۰
سخنرانی اختتامیه توسط مسئول برنامه	۱۳:۳۰